

ГЛАС
ЕПАРХИЈЕ НИШКЕ

Гласило
Епархије нишке
за хришћанску
просвету и
културу

Пета серија
Број 22
(4/2021)

Дејвид
Бентли Харт
ЛЕПОТА И
МОРАЛНИ ЖИВОТ
У ХРИШЋАНСТВУ

Др Марина Спасојевић
ЈЕЗИК И ЈЕДНАКОСТ
КРОЗ ПРИЗМУ
ЦРКВЕ

Јеромонах
Николај Јоцић
БОГОРОДИЦА
НАМЕРНО
У ТИШИНИ
БЛАГОСИЉА

МОШТИ
СВЕТЕ ПЕТКЕ
У ЕПАРХИЈИ
НИШКОЈ

Др Марина Спасојевић

ЈЕЗИК И ЈЕДНАКОСТ КРОЗ ПРИЗМУ ЦРКВЕ

ремудре речи апостола Христовог Павла, који каже: *нема више Јудејца ни Јелина, нема више роба ни слободноћа, нема више мушкој ни женској, јер сīе ви сви један (човек) у Христју Исуу* (Гал 3. 28) јасно наглашавају да мушкарца и жену треба разумети као два пола испољавања тога

једнога човека од Бога датог, у два вида отеловљеног, дакле, и наоко различитог. И оно што је наоко различито – јер суштински, генерички то је исто: *човек* – има своје име: *муж (мушкарац) : жена* на општем плану постојања. У конкретнијим контекстима њихових друштвених улога и међуодноса језик нам нуди парове *оџац : мајка, браћ : сестра, син : ћерка*, а онда и истокорене парове *роб : робња, слуша : слушкиња, цар : царица, владар : владарка*.

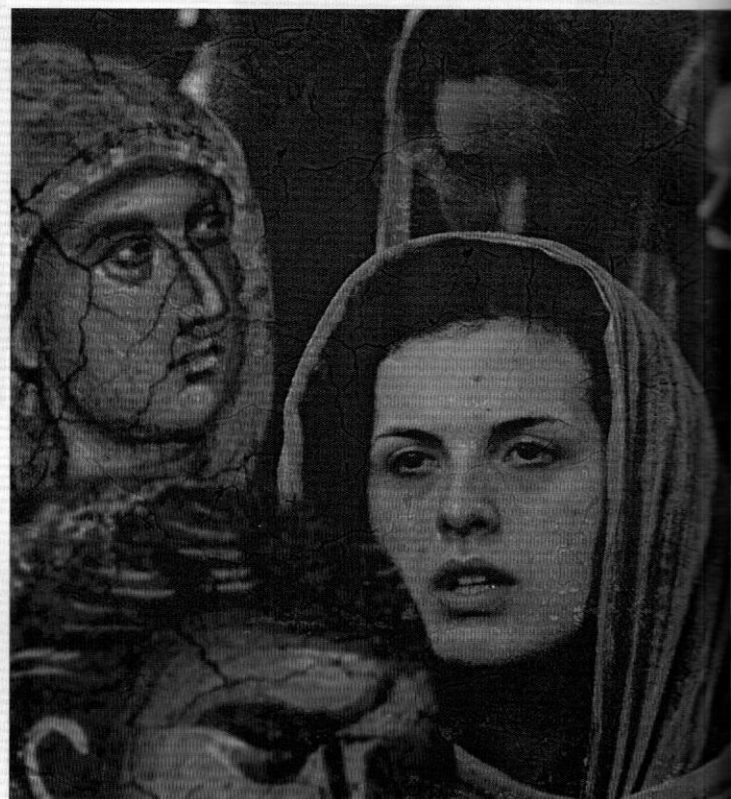
Тако од искона језик одсликава нашу стварност, тачније оне њене сегменте који су за живот битни – речима означава и граматички обликује све појмове и све различитости који чине једну цивилизацијску парадигму. Међутим, већ једно десетлеће, у тежњи да одговоримо захтевима модерног друштва, потцењујемо себе сами, унижавамо наше језичко наслеђе сматрајући да ћемо новодонетим Законом о родној равноправности, усвојеним 29. маја у Скупштини Републике Србије, поправити

положај жене, и то ни мање ни више – него кроз језик. Законодавац замишља да ће се реалност променити ако ћемо сада према свакој именици мушког рода са значењем вршиоца радње, носиоца титуле и сл. имати и именицу женског рода, тзв. социјални фемининатив, као да до сада и нисмо имали, и као да су у поменутом случају то два различита појма: *професор* и *професорка* као да уче на мушки и женски начин, *доктор* и *докторка* као да лече на мушки и женски начин. Најпре, да подсетимо да свака именица има свој – један род као граматичку категорију (мушки, женски и средњи), да се не мења по роду (као придеви, нпр. леп, лепа, лепо), да њен род откривамо на основу придева

Од искона језик одсликава нашу стварност, тачније оне њене сегменте који су за живот битни – речима означава и граматички обликује све појмове и све различитости који чине једну цивилизацијску парадигму.

који уз њу стоји и да тај род не корелира са стварношћу на тај начин да су именице мушког рода оне које означавају мушка бића, женског рода женска бића, а средњег рода предмете; друго, српски језик – и савремени, као и старосрпски и старији типови књижевног језика – познају тзв. моцију рода – грађење именица за женска лица од основа именица мушког рода (истина, у црквенословенском творба тзв. мовираних фемининатива може бити последица превода са грчког, рецимо); треће, то су именице којима се означавају женска лица, а не професије, титуле, звања и сл. женских особа: *професорка* је женска особа *професор*, *краљица* јесте и крајева супруга, али је и женска особа са титулом краљ (монарх), као и *принцеза* или *војвојкиња*. И аналогно оном што је на почетку речено – зани-

Др Марина Спасојевић је виши научни сарадник у Институту за српски језик САНУ

мање је један појам – *професор*, а њиме се могу бавити мушкарци, па се приликом упућивања род поклапа са генеричким родом занимања *професор* (мушкарци и жене професори), и жене, код којих се за упућивање користи и изведеница – *професорка* или *професорица*.

Како неретко, а неправедно и неаргументовано истичу они који себе називају савременим борцима за женска права, Црква је жену деградирала, па је она и у језику остала скрајнута, невидљива. Истичу, а не познају ни хришћанско Предање ни Цркву, а ни језик. Недовољно познајемо Цркву да бисмо о томе говорили, али смо годинама на путу на ком откривамо из језика, као неисцрпне ризнице сведочанстава, стварност прошлу и садашњу у

њега уткану. Српски језик од 12. века почиње да оставља свој печат у споменицима, а онда и да те споменике твори у два своја вида – црквеном и народном. Идући једном многовековном стазом, кроз једну алеју, дугу колико и наша духовност, може се видети да српски језик – и у свом писаном и у свом усменом виду, дакле, како у богослужбеним текстовима, тако и у народној књижевности – сведочи да су жене биле виђене, да су постојале и у Цркви и у друштву уопште без посебне уредбе, по којој бисмо их морали означити именицом граматичког женског рода. Супротно томе, како би очекивали они који сматрају да хришћанско учење потири жену, није било ни забране да се употреби именица женског рода како се не би угрозила „неприкосновеност” мушкарца.

Далеко је Црква испред нашег времена. Истина да жена нема у свештеничкој служби, али у језику је рана Црква оставила своје трагове. Иако бо-

ник Христов и монахиња – невеста Христова. И напредујући у ревности својој, узрастају у степен расе, мале схиме и велике схиме. Слушајући блажене успомене игуманију Манастира Манасије, мати Ангелину, запазићемо њене речи: *расофорка*, *малосхимница* и *великосхимница*. Дакле, било је потребе да се, макар и у спонтаном говору, истакне разлика између чланова мушких и женских општежића. Тако је на челу првог *иуман*, на челу другог *иуманија*, односно *насијојашељ* и *насијојашељка*, *насијојашељца* свете обитељи, како се у богослужбеним прозбама и чује. Опет, и у женским манастирским обитељима, за послушање често се користе именице у којима је акценат на појму, а не на полу онога ко га извршава, рецимо, *економ*. У црквеном календару за светитељима, не само по броју него и по подвигу, не заостају светитељке. Богочовеку Христу Господу, *Цару Небеском*, у молитвама се придружује *Мајка Божија*, *молитиљница*, *заступница људској рога*, *Бојородица*, *Небеска Царица*. Она је *Владарка* и *Владичица* : *владика*. И ово је потврда

за гореречено да код именица род није пуки облик, јер *владика* се мења по падежима исто као *Владичица*, али придев или именица одређују његов граматички род, какав одговара стварности. Врло рано је, дакле, за Пресвету Богородицу, према именици мушког рода *владика*, још у словенским преводима Библије, начињена именица са творбеним наставком *-ица* (*владик-а* + *-ица* > *Владичица*).

Жена јесте и била је присутна у Цркви, и са развојем цивилизације све је видљивија и све су већа њена достигнућа у свим сферама живота. Све ове именице за означавање женских особа у сфери црквеног живота (без намере да се наброје сви случајеви, већ да се опримери проблем) сведоче

Све ове именице за означавање женских особа у сфери црквеног живота, сведоче нам да су невидљиви закони природног језика изнад наметнутих писаних закона. Не треба заборавити ни да је глосолалија – говорење језика – заправо, харизма или дар Духа Светога у заједници са Оцем и Сином, дата апостолима у проповедању Речи Божије. Реч настаје када има потребе за њом, када је сврсисходна и када је у складу са обрасцима грађења речи. Правили речи без потребе посао је без покрића. Почетак равноправности јесте у ширењу свести, знању и образовању. Језик се креће у оквиру граматике и потреба – он је растегљив да задовољи стварне потребе, али се одупире када се њиме желе задовољити измишљене потребе. ■

гослужбене функције нису намењене женама, па природно није потребно да се на жене у чину, нпр. свештеника, упућује, у првим вековима службу *ђакона* вршиле су и жене, на које се данас реферише грцизмом *ђакониса* или грцизмом са српским творбеним уобличењем *ђаконица*. Историја ране Цркве не сведочи ни о једној жени апостолу међу седамдесеторицом, што је све одраз тренутних друштвених прилика, али у каснијим вековима многи су по својој проповеди Христа и просвећењу народа били равни апостолима, па, рецимо, поред *равноајосјолне* солунске браће Тирила и Методија, и жене су Богу приводиле незнабошце као *равноајосјолна* Света Нина Грузијска. У монаштву – војсци Христовој – нису дискриминисани полови, те у њиховим редовима стоји *монах* – вој-

нам да су невидљиви закони природног језика изнад наметнутих писаних закона. Не треба заборавити ни да је глосолалија – говорење језика – заправо, харизма или дар Духа Светога у заједници са Оцем и Сином, дата апостолима у проповедању Речи Божије. Реч настаје када има потребе за њом, када је сврсисходна и када је у складу са обрасцима грађења речи. Правили речи без потребе посао је без покрића. Почетак равноправности јесте у ширењу свести, знању и образовању. Језик се креће у оквиру граматике и потреба – он је растегљив да задовољи стварне потребе, али се одупире када се њиме желе задовољити измишљене потребе. ■